

**FINANSINIŲ NUSIKALTIMŲ TYRIMŲ TARNYBOS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS
KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS NUSTATYMO
PAŽYMA**

2020-10-13

Vilnius

Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Tarnyba) Imuniteto ir kontrolės skyrius (toliau – IKS), vadovaudamasis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu (toliau – Įstatymas), Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-10-08 nutarimu Nr. 1601 „Dėl Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“ (toliau – Tvarka), 7 p., atsižvelgdamas į Valstybės ir savivaldybės įstaigos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijas, patvirtintas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011-05-13 įsakymu Nr. 2-170 „Dėl Valstybės ir savivaldybės įstaigos veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“ (toliau – Rekomendacijos), atliko korupcijos pasireiškimo tikimybės, administruojant Tarnybos darbuotojų kompiuterines darbo vietas ir užtikrinant perkeliama informacijos apsaugą, nustatymą ir vertinimą.

Prenkant korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo objektą, buvo atsižvelgta į 2019 m. atliktos informacijos patikslinimo (reg. Nr. 04/8-4-10417) metu nustatytus faktinius duomenis, kurių pagrindu buvo atlikta teisės aktų, reglamentuojančių kompiuterių apskaitą, naudojimą, jų inventorizavimą, analizę; peržiūrėti Tarnybos vidaus administravimo dokumentai bei atlikta šios srities atitikties Įstatymo 6 str. 4 d. 1, 3, ir 5 p. nustatytiems kriterijams analizė. 2020-06-19 Vidaus reikalų ministerijos Korupcijos prevencijos ir vidaus tyrimų skyriaus vedėjo sprendimu (reg. Nr. 56VL-27) buvo pritarta, kad 2020 m. Tarnyboje bus atliekamas veiklos srities, kurioje gali pasireikšti didelė korupcijos tikimybė, **apskaitant Tarnybos darbuotojų kompiuterinę darbo vietą ir užtikrinant joje esančios informacijos saugumą**, įvertinimas. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas buvo atliktas pagal 2 temas:

- 1. Kompiuterinės darbo vietos apskaita ir priskyrimas darbuotojui.**
- 2. Kompiuteriuose disponuojamos informacijos apsauga.**

I. Faktiniai pagrindai, kuriais remiantis buvo patikrintos šios dvi temos

Įstatymo 6 str. 3 d. nustatyta, kad „*Valstybės ar savivaldybių įstaigų vadovai, struktūriniai padaliniai arba asmenys, valstybės ar savivaldybės įstaigos vadovo įgalioti vykdyti korupcijos prevenciją ir jos kontrolę, pagal šio straipsnio 4 dalyje numatytus kriterijus nustato valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos sritis, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, ir pagal šio straipsnio 5 dalį įstaigos veiklos srityse, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, gali būti atliekam korupcijos rizikos analizė*“.

Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas buvo atliktas remiantis 2019 m. Tarnybos direktoriaus pavedimu atliktu patikrinimu Nr. 04/8-4-10417, kurį atliekant nustatyta, kad kompiuteryje, naudojamame Tarnybos darbuotojo, buvo rasta Tarnybai priklausanti slapta ir neviešo pobūdžio informacija, kuria pagal vykdomas pareigas darbuotojas negalėjo disponuoti.

Patikrinimo metu nustatytos neigiamos tendencijos:

1. Nustatytos kompiuterinės darbo vietos naudotojo indentifikavimo problemos, nes iš Tarnybos FS ir TVITS tvarkomų duomenų apie Tarnybos turtą nebuvo įmanoma nustatyti, kam buvo priskirtas (perduotas naudotis) kompiuteris, kurio duomenys dėl atliekamo tyrimo neatskleidžiami.

2. Nustatytos faktinės aplinkybės, kai informaciją neaiškiais aplinkybėmis Tarnybos darbuotojas gavo ir perkėlė iš vieno kompiuterio į kitą kompiuterį.

3. Patikrinimo metu nebuvo aišku, kaip ir kuo vadovaudamiesi Tarnybos informacinių technologijų specialistai vykdo duomenų perkėlimą iš vieno kompiuterio į kitą.

4. Nustatyta, kad kompiuteriai jų naudotojams buvo tiesiog išduoti naudotis, be pasižadėjimo saugoti informaciją tik tokią, kokia yra būtina tarnybinėms funkcijoms atlikti; šios aplinkybės apsunkino nustatyti, kam konkrečiai priklausė kompiuteryje esanti Tarnybos informacija,

5. Nustatyta, kad darbuotojas perėjo dirbti su tuo pačiu kompiuteriu, su kuriuo dirbo kitame skyriuje prieš tai. Kai buvo priimtas sprendimas darbuotoją perkelti į kitą darbo kabinetą, nebuvo sprendžiamas kompiuterio ir informacijos perkėlimo klausimas, o tiesiog leista tą patį tarnybinį kompiuterį, su kuriuo prieš tai dirbo, persinešti į kitą kabinetą.

6. 2020-03-04 pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-6-00010-20 pagal Baudžiamojo kodekso 296 ir 297 str. dėl padaryto korupcinio pobūdžio nusikaltimo.

II. Informacijos apsaugos užtikrinimo teisinis reglamentavimas

1. Vertinant korupcijos tikimybę, išanalizuotas ir įvertintas teisinis reglamentavimas, kuriuo vadovaujantis apskaitoma kompiuterinė darbo vieta ir jos priskyrimas darbuotojui

Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas nustato *viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinio, biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio ir metinės veiklos ataskaitos parengimo reikalavimus ir atsakomybę už jų parengimą, pateikimą ir paskelbimą.*

Inventorizacijos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. 719 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-10-03 nutarimo Nr. 1070 redakcija) (toliau – Inventorizacijos taisyklės), 5 punkte nurodyta, kad:

Atsakingas asmuo – subjekto vadovo paskirtas asmuo, kuriam pavesta priimti, saugoti ir išmokėti grynuosius pinigus arba priimti, saugoti, naudoti, perdirbti, gaminti, išduoti (perduoti, parduoti, grąžinti) turtą (Inventorizacijos taisyklių 5.1 papunktis).

Inventorizacija – turto ir įsipareigojimų patikrinimas ir jų faktiškai rastų likučių palyginimas su buhalterinės apskaitos duomenimis (Inventorizacijos taisyklių 5.2 papunktis).

Inventorizavimo aprašas – Taisyklėse nurodytus rekvizitus turintis inventorizacijos patvirtinimo ir įforminimo dokumentas (Inventorizacijos taisyklių 5.3 papunktis).

Sutikrinimo žiniaraštis – inventorizacijos įforminimo dokumentas, kuriame pateikiami inventorizacijos rezultatai – įrašomi inventorizavimo aprašuose įrašytų verčių (sumų) ir (arba) kiekio ir buhalterinės apskaitos duomenys ir jų skirtumai (Inventorizacijos taisyklių 5.5 papunktis).

Inventorizacijos taisyklių 8 punkte nustatyta, kad viešojo sektoriaus subjektai **privalo inventorizuoti visą turimą turtą** ir įsipareigojimus:

Ilgalaikį materialųjį, išskyrus nebaigtą statybą, ir nematerialųjį turtą, biologinį turtą, pagamintą produkciją, žaliavas, medžiagas, nebaigtą gamybą ir kitas atsargas, išskyrus nurodytas Taisyklių 8.2 papunktyje, – ne rečiau kaip kartą per metus ir ne anksčiau kaip ataskaitinių metų rugsėjo 30 dieną (Inventorizacijos taisyklių 8.1 papunktis).

Šių taisyklių 14 punkte nustatyta, kad „Patikrinti, suskaičiuoti visą subjekte, išskyrus viešojo sektoriaus subjektą, esantį turtą subjekto vadovo sprendimu ir nustatyta tvarka inventorizacijos

komisijai gali padėti į komisiją neįtraukti subjekto darbuotojai ir (arba) inventorizavimo paslaugas teikiančios įmonės darbuotojai“.

Inventorizacijos taisyklių 17 punkte yra nustatyta, kad inventorizavimo aprašai sudaromi pagal šiuos požymius (aplinkybes): 17.1. turto buvimo vietą; 17.2. turto judėjimą inventorizacijos metu (per inventorizaciją gautą, išduotą turtą); 17.4. grupavimą į buhalterines sąskaitas (balansines ir nebalansines); 17.5. sutartis (nuomos, panaudos, pasaugos, jungtinės veiklos (partnerystės) ir kt.), pagal kurias turtas nėra subjekto nuosavybė arba nėra subjekto valdomas patikėjimo teise, jų sudarymo faktą; 17.6. inventorizacijos metu nustatomus netinkamo (negalimo) naudoti turto buvimo faktus.

Inventorizacijos taisyklių 20 punkte nustatyta, kad *Ilgalaikio materialiojo turto vienetui subjektas suteikia inventoriaus numerį, kuris neturi būti keičiamas per visą to turto naudojimo laiką. Inventoriaus numerį galima pakeisti tik tais atvejais, kai turtas sunumeruojamas klaidingai. Nuomojamam arba pagal panaudos sutartis gautam turtui nuomininkas, panaudos gavėjas palieka nuomotojo, panaudos davėjo, jungtinės veiklos administratoriaus ar kito turto valdytojo jam priskirtą inventoriaus numerį.*

Inventorizacijos taisyklių 21 punkte nustatyta, kad *Inventorizacijos komisija, inventorizuodama ilgalaikį materialųjį turtą, išskyrus kelius, apžiūri kiekvieną turto vienetą ir jo dalis, įvertina, ar yra požymių, kad turtas gali būti nuvertėjęs.* 22 punkte – kad ilgalaikio turto inventorizavimo apraše nurodomas ilgalaikio turto inventoriaus numeris.

Korupcijos pasireiškimo nustatymo metu Tarnybos Turto valdymo ir informacinių technologijų skyriui (toliau – TVITS), Kriminalinės žvalgybos skyriui (toliau – KŽS), Teisės ir personalo skyriui (toliau – TPS), Valdymo organizavimo skyriui (toliau – VOS) bei Finansų skyriui (toliau – FS) buvo pateiktas bendras klausimynas.

Įvertinus kompiuterinės darbo vietos apskaitos ir jos priskyrimo Tarnybos darbuotojui teisinį reglamentavimą ir Tarnyboje šiuo metu naudojamą praktiką, konstatuotina, kad:

1. Kompiuterinės darbo vietos apskaitos reglamentavimas patenka į Tarnyboje esančio ilgalaikio turto apskaitos turinį ir, vadovaujantis Inventorizacijos taisyklių reikalavimais, jai kaip *ilgalaikio materialiojo turto vienetui suteikiamas inventoriaus numeris, kuris neturi būti keičiamas per visą to turto naudojimo laiką.*

2. Kompiuterinė darbo vieta yra inventorizuojama suteikiant jai inventurinį numerį ir nurodant ilgalaikio turto buvimo vietą – Tarnybos administracijos padalinį, tačiau jokių duomenų į apskaitą, kad ši kompiuterinė darbo vieta yra priskirta konkrečiam darbuotojui ir nuo kada iki kada ji buvo priskirta, neįtraukiama.

3. Atliekant Tarnybos ilgalaikio materialiojo turto inventorizavimą, yra sutikrinama kompiuterinė darbo vieta, t. y. ar ji yra Tarnybos administracijos padalinyje, tačiau jos naudotojo identifikavimo ir jo atsakomybei priskirtos kompiuterinės darbo vietos sutikrinimo su ankstesnio laikotarpio inventorizacijos aprašu procedūros (apskaitos) nevykdomos.

Atlikus korupcijos pasireiškimo tikimybės, apskaitant Tarnybos kompiuterines darbo vietas ir jų priskyrimą darbuotojui, analizę, teigtina, kad buvo nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai, atitinkantys Įstatymo 6 str. 4 d. 3 ir 5 p.:

1. Priskirtos kompiuterinės darbo vietos konkrečiam naudotojui ir atitinkamai sutikrinimo procedūros (apskaitos) reglamentavimo nebuvimas sudaro sąlygas Tarnybos darbuotojams, keičiant darbo vietą Tarnyboje, kartu keisti ir kompiuterinę darbo vietą, arba pasikeičiant darbuotojams, t. y. atvykus naujam darbuotojui, perduoti kompiuterinę darbo vietą, kuria prieš tai naudojosi kitas darbuotojas, be jokios apskaitos. Tai apsunkina galimybę atsekti (kai kuriais atvejais tampa ir neįmanoma) kompiuterinės darbo vietos naudojimo istoriją, nustatyti laikotarpį, nuo kada Tarnybos

darbuotojas naudojosi kompiuterine darbo vieta ir už buvo ją buvo atsakingas, ir tuo pačiu, darbuotojams keičiant kompiuterinę darbo vietą, užtikrinti kompiuteryje esančios informacijos saugumą.

2. Tarnybos darbuotojai, vykdydami savo funkcijas, kuria neviešo pobūdžio dokumentus, susipažįsta su jais ir gauna juos tik tarnybiniam naudojimui, taip pat ikiteisminio tyrimo pareigūnai naudojami Integruota baudžiamojo proceso informacinė sistema ir dažnu atveju sukuria dokumentus ne sistemoje, o pačioje kompiuterinėje darbo vietoje, todėl kompiuteryje lieka sukurti dokumentai (jų ruošiniai), informacija, susijusi su ikiteisminiu tyrimu ir ar kitomis Tarnybos vykdomomis funkcijomis. Tokia situacija apsunkina kompiuterinės darbo vietos vartotojo identifikavimo proceso nustatymą, nes nėra fiksuojama:

a) kas naudojosi kompiuterine darbo vieta konkrečiu laikotarpiu;

b) ar pasikeitus kompiuterinei darbo vietai, naujai priskirtas darbuotojas turėjo galimybę susipažinti su kito darbuotojo aplinkoje sukurtais dokumentais ir informacija ir jais naudotis.

3. Nesant griežtos kompiuterinės darbo vietos apskaitos reglamentavimo, t. y. nustatytos tvarkos dėl vietos priskyrimo konkrečiam darbuotojui, sudaromos sąlygos, keičiant kompiuterinę darbo vietą, gauti dokumentus (jų ruošinius) ir informaciją (disponuoti jais), nepriskirtą Tarnybos darbuotojui ir nesusijusią su jo atliekamomis funkcijomis bei ją panaudoti prieš Tarnybą arba perduoti tretiesiems asmenims.

Taigi nustatytos faktinės aplinkybės ir esamos situacijos įvertinimas suponuoja išvadą, kad būtina sukurti kompiuterinės darbo vietos apskaitos ir jos priskyrimo darbuotojui apskaitos sistemą, ją reglamentuoti ir jos įgyvendinimą pavesti TVITS.

2. Vertinant korupcijos tikimybę, išanalizuotas ir įvertintas kompiuteriuose esančios informacijos apsaugos užtikrinimo teisinis reglamentavimas

Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad *šis įstatymas reglamentuoja visuomeninius santykius, susijusius su elektroninių ryšių paslaugomis, tinklais ir su jais susijusiomis priemonėmis bei paslaugomis, elektroninių ryšių išteklių naudojimu, taip pat visuomeninius santykius, susijusius su radijo įrenginiais, galiniais įrenginiais ir elektromagnetiniu suderinamumu*. Tačiau šio **straipsnio 2 dalyje** nustatyta, kad *šis Įstatymas nereglamentuoja visuomeninių santykių, susijusių su paslaugomis, teikiamomis naudojant šio straipsnio 1 dalyje nurodytus tinklus ir paslaugas, taip pat elektroninių ryšių tinklais perduodamo turinio ir su juo susijusių paslaugų*.

Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006-10-13 įsakymu Nr. 1V-388 „Dėl Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo nuostatų ir Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo administravimo ir plėtros taisyklių patvirtinimo“, nustato Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo (toliau – VRTT) paskirtį, funkcinę struktūrą, finansavimą, valdytoją ir tvarkytojus. Šių nuostatų **12 p.** išaiškinta, kad Vidaus reikalų kompiuterių tinklą sudaro VRM reguliavimo srities įstaigų vietiniai kompiuterių tinklai, sujungti Vidaus reikalų kamieniniu duomenų perdavimo tinklu.

Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo administravimo ir plėtros taisyklės (toliau – Taisyklės), patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m spalio 13 d. įsakymu Nr. IV-388, nustato VRTT administravimo, plėtros ir dokumentavimo tvarką bei VRTT tvarkytojų funkcijas. Šių taisyklių **4 p.** nustatyta, kad VRTT administruojamas pagal struktūrines šio tinklo dalis, nurodytas VRTT nuostatuose. Šių taisyklių **5 p.** nustatyta, kad VRTT pagrindinis tvarkytojas (VRM reguliavimo srities įstaigos, tarp jų ir Tarnyba) administruoja: 5.1. Vidaus reikalų kompiuterių tinklą; 5.2. Vidaus reikalų fiksuoto telefono ryšio tinklą; 5.3. Vidaus reikalų radijo ryšio tinklą; 5.4.

Vidaus reikalų kamieninį duomenų perdavimo tinklą; 5.5. kitų VRTT tvarkytojų, esančių Šventaragio g. 2, Vilniuje, vietinius tinklus. Šių taisyklių 6 p. nustatyta, kad kiti VRTT tvarkytojai, išskyrus Taisyklių 5.5 punkte nurodytus VRTT tvarkytojus, administruoja: 6.1. savo vietinius kompiuterių tinklus.

Įvertinus minėtus teisės aktus, konstatuotina, kad jų paskirtis daugiau susijusi su saugiu informacijos perteikimu, nei su kompiuteriuose esančios informacijos apsauga. Atsižvelgiant į tai, atliekant korupcijos tikimybės vertinimą, buvo išanalizuoti Tarnybos vidiniai teisės aktai:

Telekomunikacinio tinklo naudojimo ir darbuotojų kontrolės darbo vietoje tvarkos aprašas, patvirtintas Tarnybos direktoriaus 2018-12-21 įsakymu Nr. V-250 „Dėl Telekomunikacinio tinklo naudojimo ir darbuotojų kontrolės darbo vietoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), priimtas vadovaujantis **Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu**, siekiant užtikrinti teisę į asmens duomenų apsaugą, taikant 2016-04-27 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2016/679 ir Lietuvos Respublikos darbo kodekso 27 straipsnį. Atitinkamai šio Aprašo 3 p. apibrėžtos aktualios sąvokos¹, įskaitant sąvoką „kompiuterinė darbo vieta“ – tai *telekomunikaciniame tinkle esanti darbo vieta (kompiuteris, monitorius ir kt. priklausiniai) su joje įdiegta programine įranga bei kitomis būtinomis organizacinėmis darbo priemonėmis, reikalingomis Tarnybos darbuotojui pavestoms funkcijoms vykdyti*. Aprašo 5 punkte nustatyta, kad Tarnyba, atsižvelgdama į darbuotojui pavestas funkcijas, darbuotojui suteikia darbo priemones – *Telekomunikaciniame tinkle esančią kompiuterinę darbo vietą su programine įranga ir Tinklo naudotojo teises. Šios techninės ir programinės priemonės priklauso Tarnybai ir yra skirtos darbuotojams pavestoms funkcijoms vykdyti*.

Svarbu pažymėti, kad Aprašo 6 p. nustato konkrečius draudimus:

- *skelbti Tarnybos informaciją viešojoje erdvėje, ją atskleidžiant tretiesiems asmenims (Aprašo 6.1 papunktis);*

- *palikti be priežiūros Tinklo naudotojui skirtą kompiuterinę darbo vietą, neužtikrinus joje esančių duomenų saugumo ar kitaip nepasirūpinus informacijos, saugumu (Aprašo 6.6 papunktis);*

- *savavališkai įdiegti, keisti, taisyti kompiuterinės techninės ir programinės įrangos konfigūraciją bei keisti nustatytus Telekomunikacinio tinklo ir naudotojo parametrus (IP adresą, kompiuterio vardą ir pan.), savavališkai keisti, papildyti ar ištrinti programinę įrangą, naudoti su tarnybine veikla nesusijusią papildomą techninę ir programinę įrangą, kuri apsunkina ar trikdo Telekomunikacinio tinklo veiklą (Aprašo 6.2 papunktis);*

- *savavališkai įdiegti, naudoti ir organizuoti kitus ryšio/duomenų tinklus, suteikiant jų prieigos teises, išskyrus atvejus, kai tai būtina pavestoms funkcijoms vykdyti (Aprašo 6.3 papunktis);*

- *naudoti Telekomunikacinio tinklo ryšį, duomenų srautą, tarnybinę elektroninę paštą bei kitus techninius ir materialinius išteklius su tarnybine veikla nesusijusioms funkcijoms vykdyti, taip pat*

¹ 3.1 p. techninė įranga – kompiuteriai, jų dalys, išoriniai įrenginiai (monitoriai, skaitytuvai, spausdintuvai, kopijavimo aparatų spausdinimo valdikliai, klaviatūros, pelės, garso kolonėlės, ausinės, daugialypės terpės projektoriai, atmintinės ir kiti įrenginiai), kompiuterių tinklo bei serverinė įranga, jų maitinimo šaltiniai bei sumontavimo spintos.

3.2 p. programinė įranga – Tarnybai priklausančios programos, skirtos Telekomunikaciniam tinklui bei jame esančių kompiuterinių darbo vietų valdymui bei administravimui.

3.3 p. kompiuterinė darbo vieta – telekomunikaciniame tinkle esanti darbo vieta (kompiuteris, monitorius ir kt. priklausiniai) su joje įdiegta programine įranga bei kitomis būtinomis organizacinėmis darbo priemonėmis, reikalingomis Tarnybos darbuotojui pavestoms funkcijoms vykdyti;

3.4 p. telekomunikacinis tinklas – tai Tarnybos telekomunikacinių ryšių tinklas, suteikiantis galimybę Tarnybos darbuotojams jų darbo vietose saugiai ir efektyviai keisti žinias, gauti duomenis ir kitą tarnybines informacijas, būtiną pavestoms funkcijoms vykdyti, komunikuoti su kitomis valstybės ir teisėsaugos institucijomis ir įstaigomis. Šį tinklą sudaro techninė ir programinė įranga (kompiuteriai, serverinė dalis ir kita telekomunikacinė įranga).

leisti naudotis ar perduoti Tinklo naudotojams priskirtą techninę ir programinę įrangą ar atskleisti jų prieigos teises tretiesiems asmenims (Aprašo 6.4 papunktis).

Aprašo 7 p. tik rekomenduoja telekomunikaciniame tinkle naudoti Tarnybos išduotas duomenų laikmenas (CD ir DVD įrenginius, išorinius kietuosius diskus, USB atmintines, atminties korteles ir kitas išorines duomenų laikmenas). Esant tarnybiniam būtinumui, ne Tarnybos išduotas duomenų laikmenas galima naudoti Telekomunikaciniame tinkle, prieš tai Tinklo administratoriui jas patikrinus.

Įvertinus minėto teisės akto nuostatas atliekamos procedūros aspektu, konstatuotina, kad Tarnybos darbuotojui draudžiama skelbti Tarnybos informaciją viešojoje erdvėje, ją atskleidžiant tretiesiems asmenims; palikti be priežiūros Tinklo naudotojui skirtą kompiuterinę darbo vietą, neužtikrinus joje esančių duomenų saugumo ar kitaip nepasirūpinus informacijos saugumu, bei leisti naudotis Tinklo naudotojams priskirta technine ir programine įranga, ją perduoti ar atskleisti jos prieigos teises tretiesiems asmenims. Pažymėtina, kad Aprašas tik rekomenduoja naudoti Tarnybos išduotas duomenų laikmenas bei savąsias, prieš tai jas patikrinus.

Toliau Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo procedūros metu buvo siekta išsiaiškinti, kas vykdo Tarnybos darbuotojams taikomų draudimų kontrolę ir kokios apimties šie įgaliojimai.

Aprašo 8 p. nustato, kad užtikrinant Tinklo naudotojų pavestoms funkcijoms vykdyti būtinos informacijos saugumą, Tarnyba pasilieka teisę riboti prieigą prie viešojoje erdvėje esančių internetinių puslapių, svetainių, socialinių tinklų ar kitos programinės įrangos. Atitinkamai, **Aprašo IV skyriuje** išvardintos **tinklo administratoriaus** teisės ir pareigos:

Aprašo 10 p. nustatyta, kad Telekomunikacinio tinklo techninę ir programinę įrangą, kompiuterines darbo vietas bei Tarnybos informacines sistemas, atsižvelgiant į pavestas funkcijas, prižiūri ir tvarko tinklo administratorius, kuris administruoja Tinklo naudotojus bei jų sąrašus, prižiūri techninę ir programinę įrangą, nustato jos konfigūracijas.

Pagal Aprašo 11 p. reikalavimus jis užtikrina techninės ir programinės įrangos bei Telekomunikaciniu tinklu perduodamos informacijos apsaugą nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, praradimo, kito neteisėto jos tvarkymo; užtikrina, kad Telekomunikacinis tinklas veiktų nepertraukiamai; administruoja Tinklo naudotojus bei jų sąrašus; administruoja techninę ir programinę įrangą, nustato jos konfigūracijas; inicijuoja ir įgyvendina Telekomunikacinio tinklo modernizavimą ir plėtrą; vykdo Telekomunikacinio tinklo bei Tinklo naudotojų veiklos techninį auditą; inicijuoja bei rengia teisės aktų, reglamentuojančių Telekomunikacinio tinklo administravimą, projektus; šalina Telekomunikaciniame tinkle esančią nelegalią (galimai kenkėjišką) programinę įrangą, o esant incidentui ar pastebėjus kitus pažeidimus, turi teisę sustabdyti techninės programinės įrangos veikimą šiame tinkle; pastebėjęs veiksmus, galinčius daryti įtaką Telekomunikacinio tinklo ar jame esančių duomenų saugumui, turi teisę Tinklo naudotojui apriboti teises dirbti su jam skirta technine ir programine įranga ar kompiuterine darbo vieta.

Taigi, įvertinus anksčiau minėto teisės akto nuostatas atliekamos procedūros aspektu, konstatuotina, kad Aprašas įpareigoja Tarnybos darbuotoją imtis asmeninės atsakomybės ir užtikrinti informacijos saugumą; atitinkamai Aprašas nustato ir tinklo administratoriaus teises ir pareigas, kuriomis pastarasis galėtų naudotis, siekdamas užtikrinti techninės ir programinės įrangos bei Telekomunikaciniu tinklu perduodamos informacijos apsaugą nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, praradimo, kito neteisėto jos tvarkymo. Tačiau jų nepakanka, kadangi Apraše ar kitame Tarnybos vidiniame teisės akte nėra aptarta ir reglamentuota:

1. Kaip informacija turi būti apsaugota (išsaugant, sunaikinant ir perkeliant ją), skiriant kitam darbuotojui kompiuterinę darbo vietą – kompiuterį (įskaitant ir kompiuterines laikmenas), kuriuo prieš tai jau buvo naudotasi, arba pereinant darbuotojui į kitas pareigas ar administracinį padalinį, pasilikant jam anksčiau priskirtą kompiuterį?

2. Kaip turi būti užtikrinama informacijos apsauga kompiuteryje ir kompiuterinėse laikmenose, kai darbuotojas palieka Tarnybą arba kai kompiuteris tampa nenaudojamas ir nurašomas, įskaitant ir kompiuterines laikmenas?

3. Kas turi užtikrinti kompiuteriuose esančios informacijos apsaugą, kai ji perkeliama į kitą kompiuterį arba kai ji kartu su kompiuteriu atitenka kitam darbuotojui?

Šias išvadas patvirtino ir **TVITS**, nurodęs, kad *kompiuterinės darbo vietos identifikavimas pagal Tarnybos darbuotoją užtikrinamas pagal vartotojo unikalų profilį – fn0000 iš programinės pusės, ir tuo pačiu fiziškai pagal kompiuterio inventorinį numerį. Atskiros procedūros, kaip tinklo administratorius vykdo Telekomunikacinio tinklo bei tinklo naudotojų veiklos techninį auditą, nėra. Tinklo administratorius, vykdydamas jam priskirtas funkcijas, gavęs įsakymą dėl Tarnybos darbuotojo atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, paskutinę vartotojo darbo dieną vartotojo paskyrą blokuoja. Toliau TVITS informavo, kad nėra nustatytos procedūros, kaip perkelti informaciją iš vieno kompiuterio į kitą, tačiau atliekant šį veiksmą yra naudojama techninė įranga – atminties laikmenos, tinklinės saugyklos, kuri yra legali, sertifikuota, saugi ir valdoma teisiniais pagrindais. Prieš perduodant kompiuterinę įrangą remonto darbams ar naudojant kitam poreikiui, saugiai šalinama joje buvusi informacija. Tačiau TVITS patvirtino, kad nėra reglamentuota tvarka, kaip turi būti naikinama informacija, esanti nereikalinguose, nurašytuose kompiuteriuose, laikmenose ar kitose sistemose. Tinklo administratoriaus funkcijų vykdymui yra priskirtinos Aprašo 11 punkte nustatytų funkcijų vykdymas, t. y. techninės ir programinės bei Telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos apsauga nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, praradimo, kito jo neteisėto tvarkymo, užtikrinimas. Tačiau kaip yra atliekama ši procedūra, tvarka nenustatyta. TVITS pažymėjo, kad kompiuterinės darbo vietos turi antivirusinę programinę įrangą ir Tarnybos mastu yra naudojama tinklo apsaugos užkarda (angl. firewall), internetinį įvadą apsaugo BĮ „Kertinis valstybės telekomunikacijų centras“. Pastebėjus veiksmus, galinčius daryti įtaką Telekomunikacinio tinklo ar jame esančių duomenų saugumui, tinklo naudotojas blokuojamas centralizuotai. Atvejų, kada buvo nustatyti incidentai, dėl kurių buvo sustabdyti techninės programinės įrangos veiksmai Telekomunikaciniame tinkle, bei atvejų, kada buvo nustatytos nelegalios (kenkėjiškos) programinės įrangos, Tarnyboje fiksuota nebuvo. Taip pat nebuvo nustatyti atvejų, kada tinklo naudotojai darė veiksmus, galinčius daryti įtaką Telekomunikacinio tinklo ar jame esančių duomenų saugumui ir tokiu būdu būtų ribojamos teisės tinklo naudotojui dirbti su jam skirta technine ir programine įranga ar kompiuterine vieta.*

Atlikus korupcijos pasireiškimo tikimybės, užtikrinant Tarnybos kompiuteriuose esančios informacijos apsaugą, nustatymo analizę, teigtina, kad buvo nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai, atitinkantys Įstatymo 6 str. 4 d. 3 p., 5 p.:

1. Tarnybos darbuotojui keičiant kompiuterį, būtina perkelti informaciją iš ankstesnio kompiuterio. Tam yra naudojamos atminties laikmenos, tinklinės saugyklos, kurios, pasak TVITS, yra legalios, sertifikuotos, saugios ir valdomos teisiniais pagrindais. Tačiau atliekant šį veiksmą neaišku, kaip yra sunaikinama ir ar privaloma sunaikinti informaciją, kuri pasilieka atminties laikmenose ir tinklinėse saugyklose. Nėra kontrolės mechanizmo, kas stebi, ar buvo sunaikinta nereikalinga informacija, ją perkeliant. Taip pat nėra apibrėžta, kas įvertina ir apibrėžia ribas dėl šios informacijos tolesnio saugojimo ir reikalingumo ją saugoti.

2. Keičiant Tarnybos darbuotojui pareigas tame pačiame administracijos padalinyje ir (ar) pereinant į kitą administracinį padalinį, tinklo sistemos administratorius, gavęs įsakymą dėl perkėlimo, peržiūri pareigos teises. Tačiau paties proceso – kompiuteryje esančios informacijos apsaugos užtikrinimo, kai darbuotojas pereina į kitas pareigas su jam anksčiau priskirtu kompiuteriu ir tuo pačiu jame esančia informacija, nevykdo. Taigi darbuotojas pereina su kompiuteriu, kuriame yra anksčiau sukurti dokumentai ir juose esanti informacija, kuri kitų pareigų ir funkcijų vykdymui nėra būtina, ir šiuo konkrečiu atveju yra pažeidžiamas principas „Būtina darbui“. Aptariamuoju atveju būtina ne tik atlikti techninę funkciją – sunaikinti informaciją, nepriskirtiną naujų pareigų vykdymui, bet ir įvertinti ją. Todėl šiame etape turi įsijungti ir administracinio padalinio vadovas, kuris ir turi apibrėžti leistinos informacijos ribas, perduodant kompiuterį kitam administraciniam padaliniiui ar pereinant darbuotojui į kitas pareigas.

3. Galimi atvejai, kai Tarnybos darbuotojui skiriama jau prieš tai naudota kompiuterinė darbo vieta su ankstesnio darbuotojo aplinkoje sukurtais dokumentais ir turima informacija. Teoriškai kitas darbuotojas, naudodamasis tik jam sukurtu vartotojo unikalų profilium – fn0000, dokumentus kuria tik savo aplinkoje ir neturi galimybės susipažinti su ankstesnėje aplinkoje sukurtais dokumentais ir joje esančia informacija. Tačiau Tarnyboje buvo fiksuotas atvejis, kada kartu su kompiuteriu buvo perduoti dokumentai ir joje esanti informacija, kuri buvo sukurta ankstesnio darbuotojo aplinkoje.

4. Šios nustatytos faktinės aplinkybės gali sukelti neigiamas pasekmes – neviešo pobūdžio informacija, kuri yra nepriskirtina Tarnybos darbuotojo funkcijų vykdymui ir nebuvo sunaikinta, gali būti perduota tretiesiems asmenims, siekiant panaudoti ją prieš Tarnybą.

Tai rodo, kad TVITS būtina sukurti kompiuteryje esančios informacijos apsaugos tvarką, ją reglamentuoti ir jos įgyvendinimą pavesti TVITS.

Pažymėtina, kad Tarnybos direktoriaus 2018 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-250 nuo 2019-01-01 buvo paskirtas Tarnybos Telekomunikacinio tinklo administratorius, kuris nuo 2020-06-02 yra perkeltas į kitas pareigas ir šiuo metu nėra paskirto ir direktoriaus įsakymu patvirtinto Telekomunikacinio tinklo administratoriaus.

Atsižvelgtina ir į kitą teisės aktą – 2020-08-11 Tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. TE-198 paskirtas TVITS informacinių technologijų ir ryšių saugumo specialistas (toliau – specialistas), kuris pagal 2020-08-04 Tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. 130 patvirtinto pareigybės aprašo 6 punktą užtikrina Tarnybos informacinių technologijų kūrimą, diegimą, tvarkymą ir saugą: *užtikrina bendrų Tarnybos informacinių technologijų kūrimą, diegimą, tvarkymą ir saugą; administruoja Tarnybos žinybinius registrus, informacines sistemas, duomenų bazes; organizuoja Tarnybos administracijos padalinių aprūpinimą kompiuterine ar programine įranga, naujos kompiuterinės įrangos paruošimą bei naudojamą technikos modernizavimą, Tarnybos administracinių padalinių fizinės saugos mechanizmus, naudojant skaitmenines technologijas. Iš to seka, kad TVITS informacinių technologijų ir ryšių saugumo specialisto funkcijų apimtis turėtų būti peržiūrėta, koreliuojant Aprašu jame nustatytų teisės spragų aspektu.*

Atsižvelgiant į nustatytus korupcijos pasireiškimo rizikos veiksnius dėl kompiuterinės darbo vietos apskaitos ir jos priskyrimo darbuotojui bei kompiuteriuose esančios informacijos apsaugos užtikrinimo ir siekiant juos maksimaliai sumažinti, siūlomos korupcijos riziką mažinančios priemonės teisinio reglamentavimo spragoms šalinti ir vidaus kontrolės sistemos efektyvumui didinti, nustatant, kad jos būtų įgyvendintos ne vėliau kaip iki 2021-01-31:

1. Sukuriant naują kompiuterinę darbo vietą, būtina ne tik jai suteikti inventorinį numerį, bet ir prie jo įrašyti, kad už ją yra atsakingas konkretus Tarnybos darbuotojas ir nurodyti jo pareigas bei nuo kada jam suteikta kompiuterinė darbo vieta.

2. Keičiant kompiuterinę darbo vietą ir ją priskiriant kitam Tarnybos darbuotojui, prie kompiuterinės darbo vietos inventorinio numerio nurodyti darbuotojui, kuriam priskirta kompiuterinė darbo vieta, vardą ir pareigas.

3. Pereinant Tarnybos darbuotojui į kitas pareigas ir į kitą administracinį padalinį, kada kompiuterinė darbo vieta iš naujo nekuriama, o pasilieka ankstesnioji, pakeisti įrašus prie inventorinio numerio ir įrašyti naujas pareigas.

4. Tarnybos darbuotojas, atleidžiamas iš pareigų Taryboje, atlieka Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statute ar Lietuvos Respublikos darbo kodekse nustatytą pareigą – atsiskaito su Tarnyba, t. y. gražina išduotus Tarnybai daiktus, perduoda turtą ir dokumentus; tačiau kompiuterinės darbo vietos perdavimo kitam darbuotojui, o tuo pačiu kompiuteryje esančios informacijos perkėlimo, ištrynimo ar saugojimo, klausimas nėra sprendžiamas.

5. Kompiuterinės darbo vietos apskaitą turėtų vesti materialiai atsakingas asmuo, kuris yra atsakingas už materialaus turto inventorizaciją.

6. Turi būti įtvirtinta imperatyvi norma, kad Tarnybos darbuotojui suteikiama teisė naudotis kompiuteriu tik pasirašytinai ir įsipareigojant kompiuteriu naudotis tik pagal principą „Būtina darbui“.

7. Nustatyti tvarką, kaip turi būti apsaugota informacija, kai ji yra perkeliama į kompiuterines laikmenas saugojimui, ją naikinant ar perkeliant į kitą kompiuterį, arba kada pasilieka atminties laikmenose ir tinklinėse saugyklose, kai kompiuteris yra keičiamas arba perduodamas kitam darbuotojui. Tuo pačiu aptarti, kada kompiuteris turi būti privalomai iš naujo formatuojamas (ištrinama joje esanti informacija)

8. Nustatyti tvarką, kaip turi būti apsaugota informacija (sunaikinta), kai Tarnybos darbuotojas pereina į kitas pareigas arba į kitą administracijos padalinį, pasiimdamas kompiuterį. Šis procesas turi būti vykdomas vadovaujantis principu „Būtina žinoti“ ir į jį turi būti įtrauktas ir administracijos padalinio vadovas, kuris turi apibrėžti leistinos informacijos ribas, kurios bus reikalingos naujų pareigų vykdymui.

9. Nustatyti tvarką, kaip turi būti naikinama informacija, esanti kompiuteriuose, kurie yra nenaudojami, įskaitant ir kompiuterines laikmenas.

10. Paskirti Tarnybos direktoriaus įsakymu TVITS darbuotoją Telekomunikacinio tinklo administratoriumi, kuris būtų atsakingas už Telekomunikaciniu tinklu perduodamos informacijos apsaugą, ir TVITS darbuotoją, kuris būtų atsakingas už kompiuteryje esančios informacijos apsaugą ją perkeliant, naikinant ir saugant atminties laikmenose ir tinklinėse saugyklose.

Direktorius

Antoni Mikulskis